FORȚA SOLIDARITAȚII IN DEPAȘIREA PROBLEMELOR CU CARE SE CONFRUNTA PERSOANELE CU DIZABILITAȚI

THE STRENGTH OF SOLIDARITY IN OVERCOMING THE CHALLENGES FACED BY PEOPLE WITH DISABILITIES

Maria BULGARU, dr. hab., prof.univ.,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-9881-4031

Oleg BULGARU, dr., conf.univ.,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0003-2659-6191

Rezumat: *Solidaritatea devine tot mai insistent un principiu fundamental al construirii societăților coezive și rezistente, capabile să găsească soluții comune, durabile pentru problemele apărute într-o lume din ce în ce mai interdependentă și în același timp polarizată.* ***Ca principiu social și moral****, solidaritatea încurajează indivizii și grupurile să colaboreze și să contribuie la bunăstarea generală, implică asumarea responsabilității pentru ceilalți membri ai comunității, în special pentru cei mai vulnerabili. Din această perspectivă solidaritatea deține un rol important în depășirea provocărilor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, contribuind la construirea unei societăți mai echitabile, cu mai multe oportunități de participare activă la viața comunității. Iată câteva aspecte prin care se manifestă forța acțiunilor comune, solidarității în atingerea acestor obiective:* ***promovarea accesibilității și incluziunii; protecția drepturilor, egalității de șanse; combaterea discriminării și a stereotipurilor; sprijinirea independenței și autonomiei*** *etc.*

Cuvinte-cheie: *solidaritate, solidaritate socială, persoană cu dizabilități, accesibilitate, șanse egale incluziune.*

ABSTRACT: *Solidarity is increasingly becoming a fundamental principle for building cohesive and resilient societies, capable of finding common, sustainable solutions to the problems that arise in an increasingly interdependent and at the same time polarized world.* ***As a social and moral principle****, solidarity encourages individuals and groups to collaborate and contribute to the general well-being, it involves*

assuming responsibility for other members of the community, especially for the most vulnerable. From this perspective, solidarity plays an important role in overcoming the challenges faced by people with disabilities, contributing to building a more equitable society, with more opportunities for active participation in community life. Here are some aspects through which the strength of joint actions and solidarity in achieving these objectives is manifested: ***promoting accessibility and inclusion; protecting rights, equal opportunities; combating discrimination and stereotypes; supporting independence and autonomy****, etc.*

Keywords: *solidarity, social solidarity, disabled person with disabilities, accessibility, equal opportunities, inclusion.*

Argument

Interesul crescut al cercetătorilor din diferite domenii, manifestat în ultimii ani față de problema solidarității, este determinat de interconectarea unei multitudini de factori, caracteristici pentru realitățile sociale, economice și politice actuale, precum sunt ***provocările globale*** (crizele climatice, pandemiile, migrațiile masive), ***crizele economice, polarizarea și inegalitățile sociale, discriminarea, tensiunile geopolitice*** (conflictele armate) etc., care nu mai cunosc hotare naționale. Astăzi nimeni nu poate înfrunta toate aceste probleme de unul singur. Avem nevoie unul de altul în fiecare zi. Prin alți termeni, în condițiile crizei multiaspectuale, prin care trece societatea contemporană, inclusiv Republica Moldova, este firească acutizarea problemei ce ține de consolidarea societății și capacităților ei de a se opune tendințelor de scindare, de antagonizare socială etc. ***Solidaritatea devine tot mai insistent un principiu fundamental al construirii societăților coezive și rezistente, capabile să găsească soluții comune, durabile pentru problemele apărute într-o lume din ce în ce mai interdependentă și, în același timp, mai polarizată***. În contextual celor spuse, abordarea temei solidarității sub cele mai diverse aspecte, este esențială pentru înțelegerea și gestionarea provocărilor actuale, inclusiv ale celor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, în scopul construirii unei lumi mai unite și echitabile, mai incluzive.

Rezultate și discuții

Solidaritatea își are rădăcinile în zorii umanității, în lupta omului pentru supraviețuire, care a generat instinctul de solidarizare a grupului. Lipsit de mijloace de apărare în fața pericolelor naturii, individul uman nu era în stare să opună rezistență greutăților vieții de unul singur. Pentru ca să poată să se hrănească, să poată supraviețui oamenii aveau nevoie de forța de muncă colectivă. Conștientizarea forței grupului uman a permis dezvoltarea speciei umane de la cele mai inferioare trepte până la sistemele sociale contemporane. Această evoluție a fost posibilă datorită interacțiunii intense între indivizi prin corelarea intereselor individuale cu cele de grup [1].

Pe parcursul dezvoltării istorice, solidaritatea a cunoscut multiple forme de manifestare, precum: *caritatea socio-comunitară, empatia socială, mila creştină, compasiunea civică, solidaritatea naţională, solidaritatea socială* etc. [2, p.171-176]

În antichitate, de exemplu, solidaritatea însemna prioritar: a) actele potrivite unei fiinţe civilizate şi culte (politeţe, bunătate, generozitate etc.); b) respectul unui cetăţean faţă de egalii săi, grija societăţii faţă de orfani, bătrâni, bolnavi şi străini; c) mila faţă de om, ajutorul pentru cei aflaţi în orice formă de dificultate.

În creştinism, solidaritatea, concomitent cu diversitatea formelor de manifestare menţionate *supra*, obţine şi o altă semnificaţie – cea de slujire lui Dumnezeu, esenţa căreia constă în iubire, tot aşa precum iubirea este expresia solidarităţii şi unităţii, iubirea şi slujirea aproapelui, semenilor, îndemnul la milostenie şi caritate. În această perioadă, *solidaritatea* a fost dezvoltată în special în forma *carităţii şi a asistării* (fr. assister – a sta lângă cineva pentru a-l ajuta, pentru a-l apăra).

În epoca modernă, sociologii francezi **A.Comte** (1798-1857) şi **Em.Durkheim** (1858-1917) au dezvoltat cea mai înaltă formă conceptuală de solidaritate – ***solidaritatea socială***, devenită în ultimii ani tot mai atractivă pentru politicieni şi reluată tot mai des în discuţiile specialiştilor din diferite domenii: filosofie, sociologie, etică, psihologie socială, asistenţă socială etc.

Auguste Comte atribuie conceptului de solidaritate un sens larg, cel de ***„dependenţă reciprocă", „participare la un organism comun"***, îl utilizează pentru a descrie interdependenţa socială şi economică. El defineşte solidaritatea prin prisma *conştientizării interdependenţei rezultate din diviziunea socială a muncii*. Datorită diviziunii sociale a muncii se produce diferenţierea internă a societăţii în grupuri profesionale şi clase, situaţia dată generând în acelaşi timp necesitatea cooperării oamenilor în scopul producerii bunăstării colective. Acest proces de dezvoltare pe plan social, generează sentimente de generozitate, ***altruism***, de asociere şi unitate umană, care stau la baza ordinii sociale şi solidarităţii. Pentru A.Comte *altruismul este o bază morală a solidarităţii, un principiu fundamental pentru promovarea coeziunii şi înlocuirea egoismului individualist cu un devotament faţă de umanitate*.

Ulterior, conceptul solidarităţii sociale, este dezvoltat de către Emil Durkheim în cartea sa „*De la division du travail social*" („*Diviziunea muncii sociale*", 1893) – una dintre cele mai citate lucrări din sociologia clasică. Solidaritatea este pentru el sinonimul stării normale a societăţii, iar lipsa solidarităţii înseamnă abatere de la această stare, patologie. ***Solidaritatea socială*** este interpretată într-un sens destul de larg – ca o totalitate de legături, relaţii şi interdependenţe, care leagă oamenii între ei şi cu societatea într-un mecanism social unit. Toate societăţile presupun cu necesitate o anumită formă, un anumit nivel de solidaritate socială (de grup), sau prin alţi termeni, legături între indivizi şi între indivizi şi societate (grup), acestea fiind influenţate profund de schimbările din societate (spre exemplu modernizarea şi industrializarea). El distinge două tipuri de solidaritate în dependenţă de prezenţa sau lipsa individualizării subiecţilor: una ***mecanică*** şi alta ***organică***.

Solidaritatea mecanică este prezentă în societățile simple, arhaice cu o diferențiere nesemnificativă a funcțiilor și rolurilor și *se bazează în cea mai mare măsură pe sentimente/simțuri, empatie, similaritate*. Pentru societatea cu solidaritate mecanică este caracteristică uniformitatea gândirii, conduitei, valorilor și ritualurilor. Acest tip de solidaritate este puternic în cazul în care tendințele și ideile societății domină asupra ideilor individuale ale membrilor acestei societăți. ***Solidaritatea socială se bazează pe dizolvarea totală a conștiințelor individuale în „conștiința colectivă"*** [3, p.97]. La baza ei stă asemănarea, similitudinea elementelor solidarizate, calitatea lor de a fi de același fel. ***În societățile în care este dezvoltată această solidaritate, individul nu-şi aparţine sie, el este ca un obiect de care dispune societatea***. Solidaritatea mecanică este prezentă în clanuri, triburi, în societățile arhaice pre-moderne, în general – în orice societate simplă.

Solidaritatea organică este specifică pentru societățile compuse, cu structuri dezvoltate și responsabilități funcționale, roluri diversificate și are la bază *diviziunea muncii*. Diviziunea muncii, la rândul său, a generat interdependența funcțională, necesitatea interacțiunii, colaborării strânse. Anume această necesitate crescută a interdependenței reprezintă baza noului tip de solidaritate – solidaritatea organică. *Asemenea societăți*, în opinia lui Em.Durkheim, *se formează nu în baza uniformității gândirii și sentimentelor, dar, în primul rând, în baza creșterii conștientizării dependenței oamenilor unul de altul*. Pentru Durkheim, interacțiunea/interdependența socială constituie condiția necesară a solidarității. El consideră că ***solidaritatea organică este esențială pentru evitarea anomiei*** (o stare de dezorientare morală și normativă), ***pentru a integra indivizii într-o societate modernă complexă, asigurând adaptarea fiecărui individ la un rol specific în sistemul social.***

În epoca contemporană pot fi identificate o multitudine de interpretări ale solidarității, determinate atât de caracterul, conținutul său polisemantic, cât și de confluența viziunilor individualiste și comunitariste, acestea prezentând solidaritatea ca: o relație de conectare cu indivizi din grupuri diferite de cele de apartenență primară sau liant între oameni ce dețin statusuri sociale diferite (A.M.Abela, P.De Beer și F.Koster); preocupare reciprocă dezinteresată între membrii unei comunități bazată pe raționamentul că interesele celorlalți sunt lipsite de un scop instrumental (A. Mason); sentiment de simpatie pentru și angajament față de alți oameni (J.G.Janmaat și R.Brown); răspuns empatic la o condiție care afectează starea de bine a altora indiferent de caracteristicile lor personale sau sociale (Ch.Arnsperger și Y.Varoufakis) etc. [4, p.20-22]

Generalizând multitudinea aspectelor referitoare la semnificația solidarității, menționăm că ***solidaritatea este un principiu fundamental atât din punct de vedere social, cât şi moral*** pentru construirea unei lumi mai coezive și echitabile, mai incluzive, în care fiecare persoană să fie respectată și valorizată. ***Solidaritatea socială se bazează pe ideea de interdependență, sprijin reciproc şi cooperare între indivizi sau grupuri, reflectând totodată, un sentiment de responsabilitate comună, care îndeamnă indivizii să-şi unească resursele şi posibilitățile, să se ajute unii pe alții, pentru a atinge scopuri comune sau pentru a depăși situații dificile.***

Premisele solidarității sociale sunt în sine de natură universalistă. Din această perspectivă, solidaritatea socială reprezintă întruchiparea principiului egalității indivizilor în fața nevoii: toți indivizii, la un moment dat, în decursul existenței lor, se pot afla în „nevoie". Or, dependența nu mai poate fi considerată apanajul doar a unei minorități sau a unor grupuri sociale. Solidaritatea socială stipulează dreptul la ajutor ce se dobândește prin renunțarea – la nivelul întregii societăți – la ideea de autosuficiență în fața nevoii [5, p.739-740].

Sub aspect moral, solidaritatea se bazează pe valori etice fundamentale precum respectul pentru demnitatea umană, responsabilitatea comună față de cei din jur, empatia, caritatea, altruismul, dar nu poate fi considerată un simplu act de compasiune. ***Solidaritatea socială diferă atât de caritate, cât și de altruism prin faptul că presupune o relație de interdependență, și nu de simplă dependență.*** Solidaritatea socială este rezultatul unei interrelaționări reciproce susținute. Ea presupune o colaborare activă și reciprocă între indivizi în scopul depășirii problemelor apărute și obținerii binelui colectiv, creării unei societăți mai echitabile și mai coezive.

Altruismul și caritatea, spre deosebire de solidaritatea socială, ***prezintă caracteristica unilateralității,*** nu necesită reciprocitate; este o atitudine dezinteresată și unilaterală, o alegere personală de a acționa în interesul altora, motivată de un sentiment profund de empatie și dorința de a face bine, urmărește să atenueze temporar suferința persoanelor aflate în dificultate, este mai degrada o formă de acțiune ce ține seama de interesele altor persoane, fără necesitatea unor motivații ulterioare pentru aceasta [6, p.79].

De aceste precizări conceptuale este necesar să se țină cont și în cazul abordării solidarității față de persoanele cu dizabilități, care nu înseamnă doar milă sau caritate față de ele și familiile lor. ***Solidaritatea față de persoanele cu dizabilități*** *înseamnă sprijin pentru a fi incluse în medii obișnuite de trai și în activitățile din comunitate, pentru dezvoltarea abilităților necesare de a participa activ la toate activitățile care au loc în societate (culturale, sportive, etc), inclusiv de a participa la luarea deciziilor care le afectează viața.*

Ca principiu social și moral solidaritatea, încurajează sectorul guvernamental, privat și societatea civilă, indivizii și grupurile să colaboreze și să contribuie la bunăstarea generală, implică asumarea responsabilității pentru ceilalți membri ai comunității, în special pentru cei mai vulnerabili. ***Din această perspectivă, solidaritatea deține un rol important în depășirea provocărilor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, contribuind la construirea unei societăți mai echitabile, cu mai multe oportunități de participare activă la viața comunității, inclusiv la procesul decizional.*** Prezentăm în continuare câteva aspecte/dimensiuni prin care se manifestă forța solidarității în atingerea acestor obiective de îmbunătățire a vieții persoanelor cu dizabilități.

Promovarea accesibilității și incluziunii. Una din cele mai mari probleme cu care se confruntă persoanele cu dizabilități este ***accesul limitat la infrastructură, la clădirile publice și transportul public.*** Multe instituții publice, școli, spitale și clădiri administrative din Republica Moldova nu sunt adaptate pentru persoanele cu diza-

bilități motorii. Rampele pentru scaunele rulante sunt rare și, atunci când există, nu sunt întotdeauna construite corespunzător. Prin alți termeni, este nevoie de modernizarea infrastructurii publice, inclusiv montarea rampelor de acces, a lifturilor și a echipamentelor de orientare pentru persoanele cu deficiențe de vedere, a echipamentelor specializate cum ar fi scaune cu rotile etc. Republica Moldova, după cum știm, este semnatară (2010) *a Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități* [7, p.23-67], ceea ce reflectă angajamentul țării față de îmbunătățirea accesibilității și a incluziunii. Moldova a adoptat, de asemenea, mai multe legi care garantează drepturile persoanelor cu dizabilități, inclusiv *Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități,* care prevede accesul egal la educație, locuri de muncă și servicii medicale etc. Acțiuni importante ce vizează persoanele cu dizabilități, inclusiv, „construirea și modernizarea infrastructurii în instituțiile de învățământ astfel încât să corespundă necesităților copiilor, fetelor și băieților și persoanelor cu dizabilități și oferirea unui mediu de învățământ sigur, nonviolent și incluziv pentru toți" se conțin în *Planul Național de Dezvoltare pentru anii 2025-2027* etc. Cu toate acestea, sprijinul guvernamental, resursele financiare alocate pentru aceste activități sunt limitate; proiectele și inițiativele publice de infrastructură accesibilă sunt adesea subfinanțate, ceea ce reprezintă o barieră majoră pentru îmbunătățirea situației în acest domeniu. Ca urmare, lipsa infrastructurii adaptate face ca persoanele cu dizabilități să întâmpine dificultăți în a accesa locurile de muncă, instituțiile de învățământ și medicale, centrele culturale etc. Prin solidaritate, comunitățile și organizațiile pot colabora pentru a elimina aceste bariere, făcând presiuni asupra autorităților în vederea elaborării politicilor ce asigură accesul egal în toate domeniile: clădiri, inclusiv locuințe, școli și birouri, transport public etc., adaptate la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

Accesibilitatea prevede extinderea ei de la accesibilitatea infrastructurii până la ***accesibilitatea informațională***, ultima fiind în zilele noastre, de importanță excepțională pentru ca fiecare individ să poată participa activ la viața societății. Pentru persoanele cu dizabilități însă accesibilitatea la mijloacele de informare reprezintă o provocare majoră. În acest context, Republica Moldova se confruntă cu multiple dificultăți în adaptarea site-urilor guvernamentale și a altor platforme publice pentru a fi compatibile cu tehnologiile asistive. Multe site-uri și aplicații nu sunt adaptate pentru persoanele cu deficiențe de vedere, auz sau mobilitate. Astfel, conținutul vizual adesea nu are descrieri pentru cititoarele de ecran, iar subtitrările sunt absente din materialele video, împiedicând în felul acesta accesul la informație. Prin alți termini, ***lipsesc materiale în formate accesibile persoanelor cu dizabilități:*** în format audio sau Braille pentru persoanele cu deficiențe de vedere; subtitrări, interpretare în limbajul semnelor pentru persoanele cu dificultăți de auz etc. Toate acestea limitează mult accesul persoanelor cu dizabilități la informații.

Există un șir de ***bariere în accesul fizic la locurile de informare.*** Persoanele cu dizabilități motorii, de exemplu, se confruntă adesea cu dificultăți în accesarea bibliotecilor, centrelor de informare publică sau instituțiilor culturale, în mare parte, din cauza infrastructurii neadaptate la necesitățile acestui grup de persoane.

Multiple goluri țin de ***educarea în utilizarea tehnologiei asistive.*** Astfel, persoanele cu dizabilități sunt lipsite adesea de accesul la instruirea necesară pentru a utiliza eficient tehnologiile informaționale, ceea ce le reduce posibilitatea de a naviga pe internet, de a obține informațiile necesare. Or, este nevoie de eforturi comune susținute din partea instituțiilor guvernamentale și non-guvernamentale în implementarea programelor de instruire și educație digitală, de pregătirea specialiștilor în acest domeniu, care să ajute persoanele cu dizabilități să folosească tehnologiile moderne pentru accesarea informației, pentru dezvoltarea abilităților profesionale și multiplicarea oportunităților de încadrare în câmpul muncii, pentru conexiunea cu viața tumultoasă a societății, etc., toate acestea contribuind, la diminuarea/depășirea marginalizării sub cele mai diverse aspecte, la creșterea autonomiei și calității vieții persoanelor cu dizabilități.

Accesibilitatea la mijloacele de informare pentru persoanele cu dizabilități nu este doar o necesitate, ci și un drept fundamental, respectarea căruia facilitează integrarea socială a acestor persoane, participarea lor la viața comunității, oferindu-li-se șanse egale la educație, locuri de muncă, activități culturale și, nu în ultimul rând, la procesul decizional, posibilitatea de a lua decizii informate. Iar pentru a îmbunătăți cu adevărat implementarea măsurilor de accesibilitate fizică și digitală, crearea de materiale în formate adaptate etc. este necesară o colaborare sporită între instituțiile guvernamentale, sectorul privat, ONG-uri etc., inclusiv, comunitatea internațională, care, prin acțiuni de finanțare adecvată, schimbare a mentalităților etc., ar putea contribui la formarea unei societăți mai incluzive și mai echitabile pentru persoanele cu dizabilități.

Promovarea drepturilor, egalității de șanse. Solidaritatea este un instrument puternic în lupta pentru drepturi și șanse egale. Guvernul Republicii Moldova a întreprins mai multe acțiuni concrete în scopul promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități și asigurării unei integrări mai eficiente în societate. Aceste măsuri acoperă o gamă largă de domenii, de la legislație și accesibilitate până la educație, ocuparea forței de muncă și suport social. În 2010, Republica Moldova a ratificat ***Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități,*** care oferă un cadru larg pentru drepturile și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități prin participarea activă a acestora în toate domeniile vieții, inclusiv în procesele de luare a deciziilor. Spiritul solidarității în abordarea problemelor persoanelor cu dizabilități este exprimat cu toată claritatea în motto-ul Convenției: ***„Nimic pentru noi fără noi!"***. Prin ratificarea Convenției, Moldova s-a angajat să îmbunătățească politicile naționale și să implementeze standardele internaționale privind protejarea și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități prin participarea lor activă.

Unul dintre cele mai importante acte legislative din Moldova adoptate în acest domeniu este *Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități,* care reglementează dreptul acestora la educație, sănătate, muncă și acces la servicii publice, De menționat, de asemenea și *Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității,* care prevede prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității în sferele politică, economică, socială, culturală etc., fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opi-

nie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar. În vederea asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități și participării lor efective și depline în societate au fost elaborate, și un șir de *programe, strategii naționale* care vizează asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, integrarea lor socială, cum ar fi *Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități* (2010-2013), *Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale pentru anii 2017-2026, Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2023-2027* (proiect), inițiat de MMPS în 2023 etc. Au fost reglementate și dezvoltate diferite tipuri de servicii sociale pentru persoanele cu dizabilități (Casa comunitara, Locuința protejată, Asistență personală, Respiro, Echipa mobile, Plasament familial pentru adulți etc.).

Este cert, că implementarea cadrului legal, politicilor privind drepturile persoanelor cu dizabilități necesită eforturile comune (solidaritate) ale instituțiilor guvernamentale, ONG-eurilor, societății civile, precum și ale însăși acestei categorii de persoane. Un rol important în coordonarea activității guvernului și a altor instituții implicate în asigurarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități aparține ***Consiliului Național pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități,*** care asigură realizarea prevederilor actelor normative privind determinarea dizabilității și capacității de muncă, având ca obiective finale incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Consiliul monitorizează aplicarea legislației și a politicilor privind persoanele cu dizabilități și promovează inițiative de îmbunătățire a condițiilor de viață ale acestora.

Alături de instituțiile publice, drepturile și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități sunt sprijinite activ de ***acțiunile organizațiilor neguvernamentale.*** Ne vom referi doar la câteva din ele:

• ***Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD),*** preocupat de ajustarea legislației conform standardelor internaționale, Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, monitorizarea respectări drepturilor, protecția împotriva discriminării persoanelor cu dizabilități, oferirea asistenței juridice și sprijinului în angajarea persoanelor cu dizabilități, desfășurând în acest scop diverse activități (de advocacy și litigare strategică etc.);

• ***Asociația „MOTIVAȚIE" din Moldova,*** activă în promovarea angajării persoanelor cu dizabilități și în crearea unei infrastructuri accesibile, care realizează sesiuni de informare și traininguri pentru integrarea socială și profesională, programe de suport juridic și psihologic etc. Multiplele activități de îmbunătățire a calității vieții persoanelor cu dizabilități, desfășurate de Asociația „MOTIVAȚIE", pornesc de la principiul formulat de Simon Brisenden, (1986) că *„Nu există persoane cu dizabilități. Există societăți care creează bariere și dificultăți pentru persoane cu diferite necesități. Dizabilitatea se conține în însăși societatea, dar nu în condiția fizică a fiecărui individ"* (Independent Living and the Medical Model of Disability);

• ***Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Moldova (AOPD),*** o uniune deschisă a peste 60 de organizații, care colaborează cu autoritățile publice pentru a crea un mediu cu oportunități egale de realizare a potențialului pen-

tru persoanele cu dizabilități, oferă suport esențial prin campanii publice, advocacy, consiliere și facilitarea accesului la resurse necesare persoanelor cu dizabilități - toate contribuind la îmbunătățirea calității vieții acestei categorii de persoane etc.

Putem spune în cele din urmă că Instituțiile/agențiile guvernamentale, ONG-urile, societatea civilă prin eforturile unite, prin acțiunile de solidaritate, desfășurate în cele mai diverse forme (sprijinirea mișcărilor de advocacy, participarea la campanii de sensibilizare, de conștientizare, semnarea de petiții pentru schimbări legislative, introducerii standardelor de accesibilitate și de excludere a oricărei forme de discriminare, de integrare a persoanelor cu dizabilități pe piața muncii etc.), contribuie semnificativ la protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, la crearea oportunităților/șanselor egale de participare deplină la viața societății, de integrare în toate domeniile acesteia, ceea ce le va permite să-și poată crește bunăstarea și să ducă o viață demnă și independentă.

Combaterea discriminării și a stereotipurilor. *Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități* stabilește că persoanele cu dizabilități se confruntă cu multiple forme de excludere: în viața economică, politică, social, culturală și solicită statelor părți să „interzică orice discriminare în baza dizabilității, să garanteze persoanelor cu dizabilități o protecție juridică egală și efectivă împotriva discriminării de orice fel." (art.5). Alături de *Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități,* o altă lege importantă, adoptată în Republica Moldova în scopul realizării obiectivelor Convenției ONU, este *Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității,* care, după cum s-a menționat deja, prevede prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității în sferele politică, economică, socială, culturală etc., fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar. Cu toate acestea, nivelul de stigmatizare și discriminare a persoanelor cu dizabilități rămâne a fi în țara noastră ridicat, ceea ce influențează negativ nivelul de participare, de incluziune a acestora în viața comunității

Prin solidaritate pot fi desfășurate cele mai diverse acțiuni împotriva discriminării persoanelor cu dizabilități: campanii de informare și sensibilizare a populației, cursuri, sesiuni de conștientizare în școli și la locurile de muncă etc. Toate acestea joacă un rol important în schimbarea mentalității preconcepute și încurajarea unei atitudini pozitive, în conectarea mai insistentă a societății la problemele persoanelor cu dizabilități. Mai multe organizații nonguvernamentale și-au consolidat eforturile în vederea apărării principiului egalității și combaterii fenomenului discriminării prin fondarea (2021) ***Coaliției pentru Incluziune și Nediscriminare (CIN),*** care reprezintă o platformă de advocacy, formată din 14 ONG-uri. Scopul CIN este de a contribui la protecția și promovarea drepturilor și libertăților omului, inclusiv ale persoanelor cu dizabilități, victimelor violenței în familie, minorităților etnice etc., precum, și la elaborarea, și aplicarea consecventă a unui cadru legal nediscriminatoriu în Republica Moldova. Prin eliminarea discriminării și a prejudecăților, persoanele cu dizabilități se vor putea implica pe deplin în dezvoltarea societății.

Protecția socială a persoanelor cu dizabilități este o expresie concretă a solidarității sociale și se manifestă prin măsuri, politici și practici care urmăresc scopul de reducere a inegalităților, asigurarea drepturilor, incluziunea socială și bunăstarea persoanelor cu dizabilități. Protecția socială a persoanelor cu dizabilități constă din mai multe măsuri și servicii, printre care:

• ***Asistență financiară*** (alocații sociale și pensii de dizabilitate, în funcție de gradul de dizabilitate; sprijin financiar/indemnizații pentru îngrijitori; compensații pentru transport etc.);

• ***Servicii sociale specializate*** (centre de reabilitare fizică, psihologică și profesională; asistență personală, servicii la domiciliu, oferite pentru persoanele care nu pot părăsi locuința din cauza dizabilității, printre acestea regăsindu-se serviciile „Echipa mobilă", „Respiro"etc.),

• ***Asistență medicală*** (servicii medicale gratuite sau parțial subvenționate, oferirea gratuită sau compensată a mijloacelor ajutătoare tehnice: proteze, fotolii rulante sau alte echipamente, dispozitive asistive etc.) [8] etc.

Toate aceste măsuri sunt gestionate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Casele Teritoriale de Asigurări Sociale și alte organizații guvernamentale și non-guvernamentale. Totuși, implementarea eficientă a politicilor de protecție socială a persoanelor cu dizabilități rămâne în continuare o provocare din cauza resurselor limitate și a dificultăților în asigurarea accesibilității. Astfel, după cum se menționează în raportul *„Moldova inegală"* (2024), rata sărăciei extreme devine tot mai accentuată în rândul persoanelor cu dizabilitate. Dacă în rândul persoanelor fără dizabilitate rata sărăciei extreme a crescut în 2023 comparativ cu 2017 cu 4%, apoi în rândul persoanelor cu dizabilități rata sărăciei extreme s-a dublat în această perioadă, ajungând în anul 2023 până la 17%. Situația data se datorează în mare parte și ratei de activitate foarte reduse în rândul persoanelor cu dizabilități, care a fost afectată semnificativ în perioada crizelor economice din anii 2020-2023 [9]. Oricum, prestațiile financiare de care beneficiază persoanele cu dizabilități au un cuantum valoric mic. Spre exemplu, cuantumul pensiei minime de dizabilitate constituie actualmente: dizabilitate severă – 2083,40 lei; dizabilitate accentuată – 1944,50 lei; dizabilitate medie – 1388,93 lei, iar minimul de existență în Moldova este în 2024 de 2877 lei [10]. Marea majoritate a persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova nu au asigurate nici un fel de servicii. Serviciile existente sunt slab diversificate, accesul la educație, asistență medicală, încadrarea în câmpul muncii, transportul public, condițiile de locuit reprezintă în continuare provocări de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități [11].

Menționăm în cele din urmă că un rol esențial în promovarea solidarității cu persoanele cu dizabilități aparține însăși acestor persoane, prin participarea lor activă la acțiunile de sensibilizare a societății, de combatere a stereotipurilor și dezvoltare a unor relații bazate pe respect și sprijin reciproc. Prin implicare persoanele cu dizabilități nu doar beneficiază de solidaritate, dar și contribuie la crearea unui mediu mai incluziv și empatic. Astfel, prin ***participare la campanii publice*** de conștientizare, persoanele cu dizabilități ajută la promovarea drepturilor lor și la educarea populației cu privire la nevoile și capacitățile lor. În cadrul acestor campanii persoanele

cu dizabilități pot să vorbească cel mai bine despre provocările, barierele pe care le întâlnesc zilnic, sensibilizând comunitatea și autoritățile față de aceste probleme, ceea ce poate inspira acțiuni colective, acțiuni de solidaritate. O modalitate eficientă, prin care persoanele cu dizabilități pot milita pentru schimbări legislative și sociale, este ***participarea în organizații și grupuri de advocacy*** prin care ele pot influența politicile publice, promovând egalitatea de șanse și accesibilitatea. O altă componentă importantă a implicării persoanelor cu dizabilități ține de ***combaterea stereotipurilor*** prin discutarea deschisă a problemelor cu care se confruntă, ceea ce poate genera empatie și o mai mare dorință de ai ajuta, contribuind la schimbarea percepției față de acest grup de oameni. Persoanele cu dizabilități se pot afirma ca membri importanți ai comunității și ***prin implicarea activă în proiecte comunitare,*** care poate încuraja colaborarea și sprijinul din partea celorlalți etc.

Cele expuse *supra* ne conduc la **concluzia** că solidaritatea reprezintă un mecanism al autoreglării sociale, autoconservării și autodezvoltării organismului colectiv, care permite să fie folosite în măsură maximă posibilitățile tuturor membrilor societății în scopul bunăstării individuale și colective. În condițiile actuale ale crizei economic-financiare forța solidarității este esențială pentru depășirea provocărilor pe care le întâmpină persoanele cu dizabilități. Prin solidaritate, acțiuni comune ale instituțiilor guvernamentale și non-guvernamentale, societății civile și însăși persoanelor cu dizabilități se poate îmbunătăți accesul lor la resurse, la crearea oportunităților de eliminare a discriminării și de respectare a drepturilor egale, de integrare/incluziune socială etc., ceea ce va contribui la creșterea bunăstării persoanelor cu dizabilități, la posibilitatea de a duce o viață demnă și independentă.

Referințe bibliografice:

1. MIU, I. Solidaritatea socială. Disponibil: http://profionmiu.blogspot.com/2010/11/solidaritatea-sociala.html
2. BULGARU, M., BULGARU, O. Etica în asistența socială. Chișinău: CEP USM, 2014. 406 p. ISBN 978-9975-71-524-9
3. DURKHEIM, Em. Diviziunea muncii sociale. București: Editura Albatros, 2001. 438 p. ISBN 973-24-0883-9
4. VOICU, B., RUSU, H., COMȘA, M. Atitudini față de solidaritate în România. În: MARINA, L. (coord.) Ocupare și incluziune socială. Cluj-Napoca: Cluj University Press, 2013, p.17-44.
5. POP, L.M. (coord.) Dicționar de politici sociale. București: Expert, 2002. 877 p. ISBN 973-8177-44-8
6. NAGEL, T. The Posibillity of Altruism. Oxford: Oxford Clarendon Press, 1970. 150 p. ISBN 978-0691020020

7. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Ghid pentru administrația publică locală. Chișinău, 2013. 69 p.

8. Protecția persoanelor cu dizabilități. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2024/01/Protectie-persoane-dizabilități.pdf

9. Moldova Inegală: analiza celor mai relevante inegalități din Republica Moldova, 2023. Disponibil: https://progen.md/moldova-inegala-analiza-celor-mai-relevante-inegalitati-din-republica-moldova-2023/

10. La 1 aprilie 2024 pensiile și unele prestații sociale se indexează cu 6%. Disponibil: https://cnas.gov.md/libview.php?l=ro&idc=360&id=6750&t=/Mass-media/Noutati/La-1-aprilie-2024-pensiile-si-unele-prestatii-sociale-se-indexeaza-cu-6/

11. Bariere de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități din republica Moldova. Disponibil: https://cdpd.md/wp-content/uploads/2018/08/Studiu-Bariere-de-incluziune-sociala-a-persoanelor-cu-dizabilități-din-RM-2011.pdf